

'Met 290 koeien waren we ook tevreden geweest'

Van 60 naar 480 koeien

Van 60 naar 480 koeien. Het bedrijf van de maatschap Jonkman in Mariënheem gaat 'acht keer over de kop'. Hoe krijgen ze dat voor elkaar, vlak bij een Natura 2000-gebied? En waarom moet het zo groot? Vader Jan en zoon Jurgen vertellen Melkvee het hele verhaal. „Met 290 koeien waren we ook prima tevreden geweest.“

Dwars achter het bedrijf aan de Schoonhensweg 25 in Mariënheem (OV) staat de nieuwe stal: 134 meter lang en bijna 40 meter breed. Er kunnen 480 koeien in. Toch doet het van binnen niet aan als een megastal. Het scheelt ook dat het gebouw in het midden in de breedterichting wordt onderbroken door de 2 x 20-stands zij-aan zijmelkstal. Bij de melkstal kom je de stal binnen. Links is ruimte voor 160 koeien, rechts passen er 320 in. Het rechter deel is sinds begin maart in gebruik. Hier lopen de 60 eigen koeien, plus de koppel van 114 die ze begin april overnamen van een stopper. De nieuwkomers zijn inmiddels goed geacclimatiseerd. Jan Jonkman

loopt met een tevreden gevoel door de stal. „Ja, het loopt lekker en het werkt makkelijk“, zegt hij. „Als we er nu nog 150 bij kunnen krijgen, zijn we vooreerst weer even klaar.“ Even later strijkt hij samen met zoon Jurgen neer in de kantine in een hoek van de werktuigenberging. Ernaast staat het mestverwerkingsstelsel van Veenhuis te draaien. Die is sinds vorig jaar zomer al in bedrijf. De machine, weggevoerd in een zeecontainer, scheidt de drijfmest in een dunne en een dikke fractie (35 procent droge stof). Vervolgens gaat de dikke fractie door de hygiëniseringsunit: een draaiende trommel waarin de dikke fractie gaat broeien. De temperatuur loopt op tot boven de 70

graden; bacteriën en ziektekiemen leggen het loodje. Wat overblijft, is een schoon exportwaardig product met 45 procent droge stof, dat Jonkman tevens kan gebruiken als biobedding. De verwerkte mest kan hij tot nu toe goed kwijt: „Ik hoef nog net niet te betalen voor de afzet.“ Gemiddeld draait de machine zes dagen per week voor de export en een dag in de week voor de biobedding.

Eerste investering

Het mestvraagstuk heeft hij zo mooi getackled. De machine van Veenhuis was het eerste waarin ze hebben geïnvesteerd, vertelt

De rechter helft van de nieuwe stal biedt plaats aan 320 koeien. Dit deel is sinds begin maart in gebruik. Hier lopen de 60 eigen koeien, plus 114 dieren die de maatschap Jonkman begin april overnam van een stopper.

In de 2 x 20-stands zij-aan-zij melkstal van GEA kunnen per uur 150 à 160 koeien worden gemolken. De maatschap Jonkman wil melkers inhuren. Daarom is de put uitgerust met een beweegbare vloer.

Leidingwerk, melkmeters et cetera zijn weggewerkt in de subway. Die is verwarmd: zo blijft de apparatuur vorstvrij. De verwarming dient meteen ook als vloerverwarming voor de melkers.

Jonkman. „Als je zo'n groot traject ingaat zoals wij, moet je het moeilijkste vraagstuk als eerste aanpakken. Dat geeft namelijk de meeste ruis. Als je dat hebt opgelost, kun je verder. Dit apparaat kan de mest van rond de 450 koeien verwerken, inclusief dat van jongvee. De dunne fractie gebruiken we op het grasland. En wij dragen geen kilo bij aan het nationale fosfaatplafond, omdat wij alles exporteren.”

Hiermee beantwoordt Jonkman dus meteen de vraag hoe hij dat denkt te gaan doen met de mest van 480 koeien. Want links en rechts wordt er natuurlijk wel over zijn bedrijf gesproken. Zo'n boer die in één keer van de kelder op de zolder stap, dat spreekt tot de verbeelding. Weekblad Boerderij volgde de bouw van de grote stal in een serie fotoreportages en zelfs dagblad Trouw besteedde er aandacht aan. En KI Kampen houdt niet voor niets twee open dagen op dit bedrijf, terwijl ze het andere jaren bij één dag houdt. „We verwachten wel een beetje volk”, zegt KI-directeur Gerard Vosman droogjes.

Hoe komt iemand er bij om een bedrijf van 60 koeien te verachtvoudigen? Het verhaal begint in 2007. Jurgen is klaar met de mas en wil (na een jaar managementopleiding in Oenkerk) thuis komen. Omdat hij een opvolger heeft, wil Jonkman graag uitbreiden. Maar het bedrijf grenst aan het Boetelerveld, dat in 1992 is aangewezen als Natura 2000-gebied. In eerste instantie vraagt Jonkman een milieuvergunning aan voor een stal met 200 koeien en 140 stuks jongvee. Die wordt in 2008 ook gehonoreerd. Destijds werd er al wel over gesproken dat bedrijven bij Natura 2000-gebieden te maken zouden gaan krijgen met de Natuurbeschermingswetvergunning. Duidelijk werd dat Jonkman dan op basis van de oude milieuvergunning maximaal 88 koeien zou mogen houden. „Als de Natuurbeschermingswet er kwam, zouden we voor die stal van 200 koeien eens zoveel ammoniakrechten bij moeten kopen. Dat vonden we té tricky.”

Vastbitten in de materie

Jonkman besluit het over een andere boeg te gooien. Hij bijt zich vast in de materie van

ammoniakrechten, procedures en vergunningen. Daarnaast oriënteren ze zich ook serieus op verplaatsing naar het buitenland. Op de oorspronkelijke oude milieuvergunning stonden naast 50 koeien en 30 stuks jongvee ook nog 3.000 kalkoenen. Op 7 september 2011 doet de Raad van State in Noord-Brabant een uitspraak in een varkenshouderijzaak, die voor Jonkman cruciaal zal blijken. De raad oordeelt namelijk dat ammoniakrechten die zijn vergund op een vergunning die is afgegeven vóórdat een natuurgebied is aangewezen als Natura 2000-gebied, geldig blijven. „Dus toen kon ik de ammoniak van de kalkoenen meetellen.”

Jonkman treedt direct in contact met de provincie Overijssel. „Als we een emissiearme stal zouden bouwen met een systeem dat op de RAV-lijst stond, konden we bouwen voor 291 koeien en 130 stuks jongvee. Dat hebben we in 2012 vergund gekregen.” Een mooi aantal, waar Jurgen prima mee vooruit kon. De voorbereidingen voor de bouw konden van start.

Ammoniakrechten te koop

Eind 2012 komt echter een buurman met een aanbod op de proppen: hij is gestopt met melken en doet zijn ammoniakrechten in de verkoop. En wat geldt voor buurmans grond, geldt ook voor buurmans ammoniakrechten: die komen maar één keer te koop. „We hadden een vergunning voor 291 koeien en daar waren we prima tevreden mee. En als we al waren begonnen met bouwen, hadden we het ook zeker niet gedaan”, zegt Jan Jonkman. „Maar we zagen het als een kans om het vermogen vast te leggen, meer waarde onder het bedrijf te krijgen. Je zit hier vlak bij een natuurgebied, je weet niet wat er in de toekomst nog voor regelgeving wordt bedacht. Als je hier dan een groot, courant bedrijf hebt met een ruime vergunning erop, houdt het ook in de toekomst zijn waarde.”

De maatschap vroeg daarom een nieuwe vergunning aan, en wel voor 471 koeien en 200 stuks jongvee. „We hebben de hele trukendoos opengetrokken. Als we ook voor het jongvee een emissiearme stal bouwden, kon het.”

In het voorjaar van 2014 gaat de bouw van start. Bouwbedrijf Bajo uit Mariënheem, dat Jonkman al in de arm had genomen voor de bouw van de stal voor 290 koeien, krijgt er een hele uitdaging bij: voor een geringe meerprijs toch voor 190 koeien extra bouwen. Want Jonkman moet wel binnen de begroting blijven. Bajo en stalinrichter Bosma dachten ook heel goed mee, aldus de ondernemer. „Overleg in een vroeg stadium met een aannemer en maak hem deelgenoot van jouw plannen.”

Uiteindelijk is er zo rechttoe rechtaan mogelijk gebouwd. Spanten staan niet om de 4 à 5 meter, maar om de 8 meter. Poeringen van spanten en steunpalen in de stal zijn ondergronds in beton gestort en ook de prefab muurdelen gaan 50 centimeter diep de grond in; dat spaart een strokenfundering uit. De simpele tafelnok - een eigen vinding van Bajo - scheelt ook geld. Een luchtwasser was prijstechnisch gezien ook een optie geweest, zegt Jonkman. „Maar dan sluit je weidegang uit, en we willen wel de mogelijkheid houden om gedeeltelijk weidegang toe te passen.”

3.500 euro per koe

Al met al is de kale stal gebouwd voor 2.500 euro per koeplaats. Voor de Groene Vlag-vloer (standaard betonnen roosters, voorzien van groene kunststof kappen met witte flappen die de roosterspleet afsluiten) komt er nog 500 à 600 euro per koe bij. Plus nog 500 euro ▶

De oude ligboxenstal is nu in gebruik als jongveestal.

De nieuwe vaarzen zijn al geacclimatiseerd. De komende tijd wil de maatschap nog zo'n 150 koeien aankopen, zodat ze de rechter helft van de stal vol heeft.

In de stal bevinden zich rond de melkstal strohokken, zodat koeien in het zicht van de koppel kunnen afkalven.

voor de melkerij, de 2 x 20-stands zij-aan-zij melkstal van GEA. De totale stalinvestering komt daarmee op 3.500 euro per koeplaats. Alles bij elkaar, inclusief de mestverwerkingsunit en de nog te bouwen emissiearme jongveestal, bedraagt de investering ruim 2 miljoen euro.

De financiering van het hele project was in het huidige tijdsgewricht niet makkelijk, maar mede dankzij de lage rentestand is het gelukt. Gek genoeg is het bedrag minder dan wat hij in 2008 zou hebben moeten ophoesten voor de uitbreiding naar 200 koeien en 140 stuks jongvee, zegt Jonkman. „Destijds had ik er nog een miljoen kilo melk bij moeten kopen voor een euro per liter en zouden we voor 6.000, 7.000 euro per koe bouwen. ‘Ga je gang maar’, zei de bank toen. Dan was ik ruim 2,5 miljoen kwijt geweest.”

Grond verwerven

Een volgende uitdaging was het verwerven van voldoende grond. Het bedrijf omvatte slechts 35 hectare eigen grond en dat baarde wel zorgen. Hoe kom je aan voldoende ruwvoer? „Inmiddels kunnen we er in de buurt voor meerdere jaren ruim 50 hectare grasland bij huren. Dat slaapt wel wat rustiger”, bekent Jan Jonkman. „Een jaar terug had ik het niet kunnen bedenken, maar de verhuurders meldden zich vanzelf.” Eén kwam met 16 en één met 36 hectare. En het blijft niet bij deze twee. Als ze straks alles bij elkaar een

dikke 100 hectare grasland hebben, kunnen ze het redelijk rondzetten, denkt hij. Dan is er genoeg gras voor 300 koeien en kan hij er ook drijfmest op kwijt, of dunne fractie. „Voor 200 koeien kopen we dan maïs in, plus enkelvoudige grondstoffen. Aan maïs is gemakkelijker te komen dan aan gras.” Aan de losse pacht is hij wel meer dan 1.000 euro per hectare kwijt, „maar we betalen zeker geen 2.000 euro.”

Rechtstreeks contact

Wat nog wel onduidelijk is: hoe werkt dat uit met de nieuwe Melkveewet en de nadere eisen voor grondgebondenheid? De maatregelen van de AMvB gaan per 1 januari 2016 in en beperken de mogelijkheid om de groei na 2014 op te vangen via 100 procent mestverwerking. „Hoe dat voor ons uitpakt en hoe het straks gaat met de PAS, weet ik niet. Wij hebben geïnvesteerd in mestverwerking en ik ga ervan uit dat het gezonde verstand zal overwinnen. Maar geen enkele adviseur waagt zich er nu aan. Heel bezwaarlijk”, vindt Jonkman. Deze onduidelijkheid is wat hem nu het meest plaagt. Hij heeft zijn situatie via de mail persoonlijk voorgelegd aan staatssecretaris Dijkema; zij heeft hem beloofd hier eind mei op terug te komen. Dat wil de Overijsselse ondernemer aan collega's meegeven: prima dat LTO de belangen van de sector behartigt, maar als het over je eigen bedrijf gaat, moet je als boer rechtstreeks in contact treden met de mensen die erover gaan. „Trek zélf aan

de bel. Geen bedrijfsplan opsturen, maar zélf naar de bank om over je financiering te praten. Jij moet vechten voor jóuw tent, een ander kan dat niet voor je doen.”

Mestmarkt

En er zijn nog wel meer onzekerheden. Wat gebeurt er bijvoorbeeld met de mestmarkt? Hij kan de exportwaardige mest nu nog goed kwijt. Maar stel dat meer boeren net zoals hij in mestverwerking gaan investeren, dan verandert dat wellicht. „Dan moet ik misschien investeren in mestopslagruimte, zodat je beter kunt inspelen op de markt.” Voor de ontwikkelingen op de zuivelmarkt is hij niet zo bang. „We laten het gewoon over ons heen komen. Het zal best goed komen; ze bouwen niet voor niets half Heerenveen vol met melkfabrieken.”

Op dit moment bedraagt zijn kritieke opbrengstprijis zo'n 31 à 32 cent. Toch is dat een getal waar hij als ondernemer niks mee kan. „Dat kan zo fluctueren; als ik een jaar de mest niet kwijt kan, is het misschien wel 38 cent.” Aan mestverwerkingskosten is hij nu 1,5 à 2 cent per liter kwijt.

De melkproductie zal naar verwachting groeien van een klein half miljoen liter naar 4 à 4,5 miljoen liter. De maatschap Jonkman levert aan CZ Rouveen, de zuivelverwerker die als enige sinds dit jaar werkt met een A- en een B-quotum. „Dat A-quotum past ons, het B-quotum niet”, stelt Jan nuchter. „Vooral om-

Bedrijfsgegevens

De maatschap Jonkman bestaat uit Jan (1958), zijn echtgenote Rianne (1960) en hun zoon Jurgen (1987). Begin maart namen ze een nieuwe stal voor 480 koeien in gebruik. Oorspronkelijk molken ze er 60, inmiddels ruim 140. In de oude stal gaven de koeien gemiddeld 8.000 kilo melk met 4,40 procent vet en 3,40 procent eiwit. Bij het bedrijf hoort 35 hectare eigen grond. Momenteel huren ze er ruim 50 hectare bij; nog eens 20 hectare extra is gewenst. Het bedrijf ligt aan de Schoonhetenseweg 25 in Mariënheem (OV) en is tevens de locatie van de open dagen

van KI Kampen. Die vinden plaats op vrijdag 12 juni van 10.00 tot 16.00 uur en zaterdag 13 juni van 10.00 tot 15.00 uur. Tijdens de beide open dagen toont KI Kampen dochtergroepen van roodfactorstier Gansey's Leonidas (Goldwyn x Kian), de halfbroer van Talentino en van de roodbonte Red Cliff (Lawn Boy x Stadel) en Red Torpedo (Blitz x Lichtblick). Ook zijn er dochtergroepen te zien van de jonge Elagaaster Salero (Cricket x Mascol) en de jonge roodbonte Ammervelde Lorenzo (Destry x Lightning).

Het eerste waar vader en zoon Jonkman in investeerden, was de mestverwerkingsunit van Veenhuis. De gehygiëniseerde mest verkleint het risico op hittebestendige bacteriën, een mooie extra 'verzekeringspremie' voor de biobedding, aldus Jonkman.

De afgelopen jaren molken vader en zoon Jonkman 60 koeien in de verouderde ligboxenstal van eind jaren zeventig. „De koeien hadden het hier zwaar”, vindt Jurgen.

dat CZ Rouveen pas een jaar na dato in beeld heeft wat de B-prijs wordt. Daar kun je je tent niet op runnen.” Hij sluit dan ook niet uit dat hij op den duur afscheid neemt van de zuivelcoöperatie. „Wij hebben zo'n volume dat we voor meerdere partijen interessant zijn.”

Conventioneel melken

Jan en Jurgen Jonkman molken hun 60 koeien de afgelopen 15 jaar met een Fullwood-melkrobot. In de nieuwe stal hebben ze gekozen voor conventioneel melken. „Die beslissing was in een halve seconde genomen”, lacht Jurgen. De storingsmeldingen op de telefoon en vooral de dikke rekeningen voor onderdelen waren ze helemaal zat, zegt hij. „En als je gewoon melkt, is het na het melken ook kláár.”

Bovendien kunnen ze nu makkelijker hard voeren aan het voerhek. Met robotmelken is dat lastiger omdat je goed 'de loop op de robot' wilt blijven houden. Maar: mochten ze ooit van gedachten veranderen, dan kunnen er op de centrale plek van de melkstal eenvoudig zeven melkrobots worden geplaatst. „Die kunnen binnen een halve dag draaien”, verzekert Jan.

In de 2 x 20-stands zij-aan-zij melkstal van GEA willen ze in principe kunnen melken met één man. Daarom is er niet op bezuinigd: alles is zo veel mogelijk geautomatiseerd. Onder de put is een verwarmde technische ruimte, zodat de apparatuur vorstvrij blijft en de melkers 's winters meteen vloerverwarming hebben. Het

leidingwerk en de melkmeters et cetera zijn zo veel mogelijk weggewerkt in de subway. De melkput oogt strak; alleen de melkstellen en de bedieningsschermen zijn zichtbaar. De rest is weggewerkt achter roestvast stalen panelen. Via pipe feeders kunnen de hoogproductieve koeien extra krachtvoer krijgen. Totale investering: 2 ton.

Met twee man melken is echter wel het handigst, omdat er geen grote wachtruimte is. Als de stal vol komt, zitten de koeien verdeeld over de beide helften van de stal en moet je eerst de ene kant melken en dan de andere kant. Op termijn willen ze daarom melkers inhuren. Jan: „Je zet dan alleen personeel in voor het piekwerk, in die uren waarin ze heel productief zijn. Desnoods kunnen we zelfs drie keer daags gaan melken.”

Ook de potentiële melkers melden zich al, zegt Jonkman. „Per melkbeurt is er één van ons bij, en de voertaal is Nederlands”, benadrukt hij. Vanwege het personeel ligt er ook een beweegbare vloer in de melkput. Op den duur willen ze daarnaast nog één extra vaste kracht in dienst nemen, zodat er drie man beschikbaar zijn voor het dagelijkse werk. Dat moet per weekdag volgens vaste protocollen gaan verlopen.

Veestapels opkopen

Voor de komende tijd richt de maatschap zich eerst op het verwerven van nog eens 150 koeien, zodat de rechter helft van de stal vol

zit. Het liefst kopen ze een complete veestapel op. „Er stoppen nog elke dag boeren.” De kalveren die eventuele drachtige dieren brengen, gaan allemaal weg. Jongvee opfokken kost nu te veel geld, en bovendien zijn die kalveren het resultaat van andermans fokkerij. Aankopen past daarom beter. Jurgen: „Vandaag kopen, morgenavond meteen liters in de tank.” Ze hopen over twee jaar de stal vol te hebben, maar dat zal afhangen van de voerprijs, de melkprijs en de beschikbaarheid van dieren.

Het fokkerijbeleid is Jurgens pakkie-an. „Daar bemoei ik me al jaren niet mee”, lacht zijn vader. Jurgen zegt te fokken op duurzaamheid en een plus in de gehalten. Koeien die met gemak 9.000 liter kunnen geven en waar je weinig omkijken naar hebt. Ze zijn al jaren trouwe klant bij KI Kampen en melken momenteel met veel plezier Big Winners, Buckmannen en Discovery's. Maar ook van andere partijen zat er genoeg in het vat. Nu er van verschillende kanten vee binnenkomt, wil Jurgen er meer uniformiteit in brengen. „Ik beperk het aantal stieren nu tot vier: Leonidas, Snowflake, Lukoki en Sudanos”, zegt hij. „Ik mag graag een grote koe zien die efficiënt met ruwvoer omgaat.”

Zo wil de maatschap de komende jaren – net als veel collega's – gewoon op een verantwoorde manier meer koeien melken. „En dat kunnen we in Nederland prima”, vindt Jan. „Stuur Wakker Dier maar naar het buitenland toe, daar hebben ze nog werk zat.” ■

De nieuwe stal voor 480 koeien is 134 meter lang en 39 meter breed. Omdat er met personeel gewerkt gaat worden, zijn er op brandweervoorschrift extra zijdeuren aangebracht.

Video

Een video van de bouw van de stal is te vinden op www.melkvee.nl in het dossier Melkvee Magazine.